

Till
Miljödepartementet
m.remissvar@regeringskansliet.se
och med kopia till
charlotta.broman@regeringskansliet.se samt
linn.akesson@regeringskansliet.se .

Diarienummer M2021/00950

Stockholm den 23 september 2021

Remiss av betänkandet Äga avfall – en del av den cirkulära ekonomin (SOU 2021:24)

Fastighetsägarna har givits möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat betänkande.

Sammanfattning av regeringens frivalsutredning:

- Utredningens frivalsförslag möjliggör för avfallsproducerande verksamheter (ofta fastighetsägare) att på ett enkelt sätt lämna det kommunala monopolet och använda sig av en annan avfallsinsamlare som har tillstånd.
- Frival skapar möjlighet för avfallsproducenter (fastighetsägare) att anpassa sin avfallshantering och insamling utifrån verksamhetens behov och krav. Ett frival kan minska avfallsproducenternas kostnader med cirka 85 miljoner per år.
- Frival skapar incitament för ökad materialåtervinning och utsortering av avfall till materialåtervinning som i annat fall skulle förbränts kommer att öka med 10 procent under en 5-årsperiod.
- Frival ger privata avfallsinsamlare möjlighet att specialisera sig och erbjuda nya lösningar. Privata avfallsinsamlare kommer enligt utredningens uppskattningar överta 27 procent av insamlingen av verksamheternas restavfall och matavfall från kommunen, vilket motsvarar cirka 130 000 ton år 5.
- Frival kommer att användas främst i storstadskommuner och kommuner med en tätort eller i närheten av en storstad. Sammanlagt kommer cirka 7 000 verksamheter att byta till privat avfallsinsamling, medan 160 000 av dagens avfallsabonnenter kommer stanna kvar i kommunens regi. Drygt hälften av de privata verksamheterna med fler än 50 anställda kommer att byta till en privat avfallsinsamlare. När livsmedelsbutiker och restaurangkök omfattas av beräkningarna för konsekvenser för frivalet kommer antalet frivalsanvändare att fördubblas från cirka 7 000 till cirka 14 000.
- Frivalet kommer leda till att det kommunala monopolets intäkter och utgifter kopplade till insamling av restavfall och matavfall från hushåll och verksamheter minskas med cirka 7 procent, 5 år efter frivalets införande. Kommunernas intäkter och utgifter för insamling av restavfall och matavfall från verksamheter kommer att minska med 25 procent i genomsnitt. Överföringen av avfallsinsamling från kommunal till privat regi kommer dock inte att påverka kommunens lönsamhet eftersom den sker till självkostnadspris. Endast kommunernas omsättning berörs.
- Förutsättningar för en cirkulär ekonomi är, i likhet med linjär ekonomi, privat ägande, ett tydligt regelverk samt konkurrens. Cirkulär ekonomi ger stora ekonomiska och miljömässiga fördelar med lägre kostnader mindre resursförbrukning och mindre klimatutsläpp.
- Frivalet som föreslås omgärdas av rapporterings- och tillsynskrav. Konkurrens gynnas av en god tillgång till information om avfallets beskaffenhet och mängd, aktiv tillsyn och ger större

möjligheter för kunder att jämföra mellan olika verksamheter.

- Frivalet innebär att verksamheterna som anmäler frival kommer behöva erlægga en tillsynsavgift. Eftersom tillsynen är avgiftsfinansierad utökas resurserna för tillsynsmyndigheternas arbete i motsvarande grad, vilket innebär ett årligt tillskott på 12 miljoner år 5. Om frivalsansökningar från livsmedelsbutiker och restaurangkök inkluderas i beräkningarna kommer 23 miljoner per år att tillföras tillsynsmyndigheterna.

Fastighetsägarnas yttrande

Fastighetsägarna **tillstyrker** utredningens förslag och anser det mycket angeläget att frival införs snarast.

Motivering

Idag har Sveriges 290 kommuner monopol för insamling och återvinning av allt avfall från hushåll och en betydande del av avfallet från både offentliga och privata verksamheter. Den dominerande fraktionen som samlas in är "blandat osorterat avfall" som går till förbränning med stora utsläpp som följd. Av det avfall som idag förbränns bedöms upp till 80% kunna materialåtervinnas och Sveriges mål om första fossilfria välfärdsnationen nås. Fossilfritt Sveriges färdplan för Uppvärmning pekar särskilt ut ökad utsortering och materialåtervinning som nyckelfaktor. Trots höga politiska ambitioner har inga större förändringar kring möjlighet till ökad återvinning och utsortering från verksamheter skett under de senaste 10 åren.

För att öka återvinningen och öka möjlighet att nå klimatmålen har regeringen därför föreslagit ett frival vars syfte är att möjliggöra att olika verksamheter, efter anmälan till kommunen, kan ansvara för sitt eget avfall. Vid sidan av förbättrad resurshushållning där vi återvinner mer så beräknar regeringens utredning att verksamhetsutövarna kommer att spara motsvarande 85 miljoner kronor genom ökad konkurrens, materialåtervinning och effektivisering.

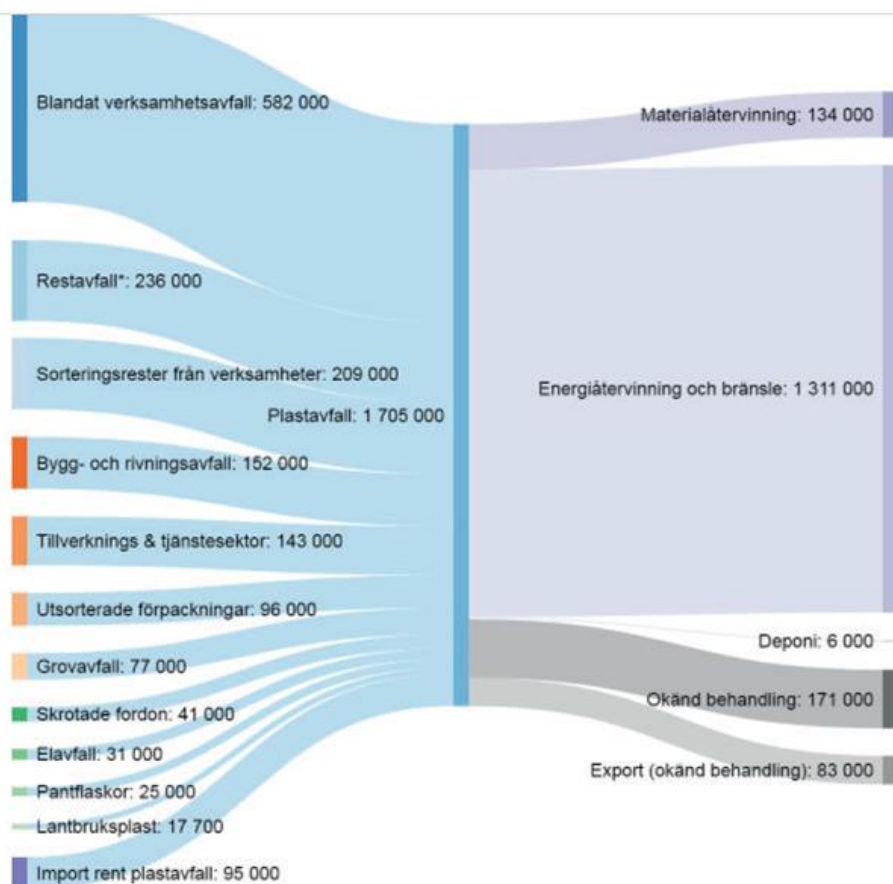
Fastighetsägarna har inga andra uppgifter än utredningens bedömning att frivalet totalt medför en effektivisering på upp till 85 miljoner kronor per år.

Vi ser följande fördelar för med frival:

- Effektiviseringsvinster
 - möjlighet till samordning av flera fastigheter i ett område,
 - möjlighet att samlokalisera avfall inom ett område då transport av avfall, även lokalt, tidigare varit förbjudet pga. monopol,
 - möjlighet att teckna ramavtal med återvinningsföretag för fler fraktioner samt över kommungränser
- Miljövinster
 - ökad möjlighet till avtal om särskild utsortering av fraktioner som annars gått till förbränning
 - ökad avfallsstatistik, vilket är en förutsättning för
 - förebyggande och avfallsminimerande åtgärder

Fastighetsägarna vill särskilt lyfta att våra medlemmar tillsammans med sina hyresgäster avser höja ambitionerna kring avfallshantering, återbruk och återvinning när frival införs. Den kommunala servicen som erbjuds upplevs ligga på lägsta nivå vilket inte är förenligt med ett näringsliv med allt högre klimat- och miljöambitioner. Det kommunala monopolet omöjliggör i stort sett för verksamheter att själv ombesörja eller köpa in tjänster för ökad miljönytta över den kommunala servicen. Det är därför troligt att en stor del av de av utredningen estimerade frigjorda 85 miljoner i effektiviseringsvinster kommer att återinvesteras i en utökad utsortering för mer återbruk och återvinning vilket ger ökad miljönytta för samhället.

Enligt utredningen kan miljövinster med frival uppskattas till minskat koldioxidutsläpp motsvarande cirka 5 300 ton CO₂ år 5 genom att frivalet ger incitament och leder till att utsortering, och därmed materialåtervinningen, ökar.

Figur 2: Flöden av plastavfall i Sverige 2016 och 2017 (Källa: Naturvårdsverket 2019, Kartläggning av plastavfallsflöden)

De fossila utsläppen från fjärrvärme kommer inom en mycket nära framtid endast utgöras av plast i avfall. En möjlighet för verksamheter att sortera ut plast, genom införande av frival, kan kraftigt minska utsläppen från Sveriges värmeproduktion. Restavfall och blandat verksamhetsavfall som går till förbränning/energiåtervinning kommer med frival att innehålla en mindre andel plast och fjärrvärmeproduktionen blir därmed än mer fossilfri.

Fastighetsägarna finner detta mycket positivt och **anser** att möjlighet till frival kommer öka Sveriges möjligheter att bli fossilfritt.

Frival kommer enligt regeringsutredningens förslag att ge avgiftsskyldiga verksamheter (ofta fastighetsägare) möjligheten att välja en alternativ avfallsinsamlare som har tillstånd. Frival öppnar upp för en kundanpassad avfallshantering som möjliggör både effektivisering genom samordning, där en och samma aktör kan anlitas för att ta över hela driften, och/eller specialisering där utsortering och insamling av specifika fraktioner med högt värde eller särskilt högt utsläpp vid efterföljande förbränning skräddarsys. Verksamheten kan också välja att behålla den kommunala avfallsinsamlingen för de avfallsfraktioner där detta passar.

Genom förändringar i EU-regelverket av vad som utgör kommunalt avfall erfar Fastighetsägarna att även avfall från livsmedelsbutiker, handelsträdgårdar och restaurangkök, genom Naturvårdsverkets tolkning, framöver kommer att ändra status och inkluderas i det kommunala avfallet. Innebörden av detta är en de facto-återmonopolisering av ca 300 000 ton, utöver de 490 000 ton som de kommunala monopolföretagen redan idag hanterar för verksamheter. Enligt regeringsutredningens beräkningar kommer denna återmonopolisering öka kostnaderna med ca 100 miljoner samtidigt som

redan etablerade system för återvinning, som byggts upp av Axfood, ICA, Coop och andra kedjor i samarbete med respektive fastighetsägare, riskerar att slås sönder. Fastighetsägarna **menar** att ett införande av frival är en nödvändig åtgärd för att mildra de ekonomiska och miljömässiga konsekvenserna för kommuner och näringsliv av en sådan återmonopolisering.

En frivalsreform, som ger ansvarsfulla verksamheter möjlighet att främja den cirkulära ekonomin, har föreslagits av inte mindre än tre offentliga utredningar under de senaste 12 åren. De främsta fördelarna med frival är:

- Ökad återvinning genom att många olika återvinnare kan erbjuda materialåtervinning samt starka incitament för verksamheter att konkurrera genom offentlig redovisning av avfallsvolymer och återvinningsgrad.
- Möjlighet till innovation och effektivisering av avfallshanteringen genom konkurrens mellan olika leverantörer och frihet för verksamheter och fastighetsägare att anpassa och skraddarsy avfallshanteringen efter fastighetens möjligheter och verksamhetens behov.

Frival för verksamheter har lyckosamt införts i alla våra nordiska grannländer. Det finns idag inga rationella skäl att försvara det kommunala monopolet och våra grannländer har övervägande positiva resultat från sina respektive frivalsmodeller. Regeringsutredningens frivalsförslag begränsar sig till verksamheter och ställer krav på spårbarhet och insyn som går långt längre än motsvarande system i våra grannländer.

Med frival sker ett byte från det kommunala avfallsbolaget till ett tillsynsreglerat återvinningsföretag med en elektronisk anmälan och den administrativa bördan inskränker sig till en årlig rapport av avfallsmängder som det avfallsinsamlade företaget sammanställer. Genom frivalets elektroniska system skapas spårbarhet och statistik som gör det möjligt för miljötillsynen att enklare övervaka avfallsflödena och förhindra kriminella organisationer.

Fastighetsägarna **finner** det olyckligt att Sverige, trots att flera tidigare SOU föreslagit frival, inte förmått införa en modern och effektiv avfallslagstiftning där hämmande monopol och försvårande kommunala särregler undanröjts. Fastighetsägarna kan konstatera att trots övervägande skäl för att bryta upp det kommunala monopolet har ansvariga politiker inte genomfört nödvändiga reformer. Fastighetsägarna beklagar att kommuner och deras avfallsbolag genomgående påverkar beslutsfattare, motarbetar utveckling och väljer att försvara sitt monopol framför att utveckla och erbjuda sina tjänster på en öppen och konkurrensutsatt marknad. Fastighetsägarna bedömer att de kommunala bolagen även fortsättningsvis kommer vara en dominerande och mycket viktig aktör även för verksamheter. De kommunala bolagen har en viktig kärnverksamhet - att ta hand om hushållens avfall och vid behov komplettera marknaden för verksamheter. Idag utgör monopolet ett hinder för fastighetsägares ambitioner och möjlighet att öka materialåtervinningen samt tillsammans med hyresgäster och avfallsentreprenörer effektivisera avfallshanteringen.

Ett införande av frival bedöms inte påverka de kommunala avfallsbolagens långsiktiga lönsamhet negativt. Indikationer visar på att kommunernas hantering av verksameters avfall påverkar kommuners och kommunala bolags resultat negativt. Det är därför troligt att ett frival skulle inverka positivt för ekonomin för den kommunala avfallshanteringen. Det är också troligt att de effektiviseringar och den innovation som sker inom avfallshanteringen till följd av ett infört frival kommer skapa nytta även för den kommunala avfallshanteringen.

Fastighetsägarna **anser** det angeläget och välkommet och **tillstyrker** att möjlighet och rättighet till frival införs för hantering av kommunalt avfall som uppstår i eller i samband med en yrkesmässig verksamhet. Fastighetsägarna vill särskilt framföra att det inte bara ska vara en möjlighet utan även en rättighet för verksamheter att själva få ta ansvar.

Givet att författningsändringarna kan träda i kraft under hösten 2021 kan frival implementeras under inledning av 2022 efter att Naturvårdsverket har utformat nationella riktlinjer och ett elektroniskt

anmälningssystem i samverkan med avfallsproducenter och avfallshanterare. Fastighetsägarna **anser** att regeringen bör verka för att frival kan bidra till den cirkulära ekonomin, effektivisering av avfallshantering och minskning av utsläpp från energiåtervinning av avfall så snabbt det är möjligt.

FASTIGHETSÄGARNA SVERIGE

Anders Holmestig
Vd

Rikard Silverfur
Chef Utveckling & Hållbarhet